

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 29 Volume: 7 Issue: 29

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

GİRESUN MÜZESİNDE BULUNAN RÖLİKERLER

RELICS IN GİRESUN MUSEUM

Hasan BUYRUK*

Öz

İçlerinde gerçek haçtan küçük bir kıymık ya da Hıristiyan inancı için önemli bir kutsal kalıntıyı barındıran rölikerler, Bizans İmparatorluğu döneminde sıkça kullanılmıştır. Rölikerler, boyuna asılarak kullanılan metalden yapılmış haç şeklinde olabileceği gibi taştan ya da mermerden yapılmış kapaklı küçük lahit biçiminde de karşımıza çıkmaktadır. 9. yüzyıldan başlayarak lamba, ağaç, kitap gibi doğada var olan ya da sık kullanılan objelerin formunda ya da röliğin şekline göre yapılan baş, parmak, el, ayak biçiminde de rölikerler yapılmıştır. Bu makalede Giresun müzesinde bulunan haç şeklindeki metal ve lahit şeklindeki taş ya da kalker rölikerler ilk kez bilimsel bir yöntemle tanıtılmıştır. Şimdiye kadar bilimsel yayını yapılmayan müzedeki bu rölikerlerin ölçüleri alınarak tanımlanmaları yapılmıştır. Rölikerlerin fotoğrafları çekilerek, üzerlerinde bulunan süsleme ve figür özellikleri ile tanıtılmıştır. Rölikerler, benzer örnekleriyle karşılaştırılarak dönemleri konusunda bir tarih saptaması yapılmaya çalışılmıştır. Giresun Müzesi'nde sergilenen rölikerler, genel tanımlamayla birlikte malzeme ve kullanılan teknik özellikleriyle de detaylı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Röliker, Bizans, Hıristiyan, Haç, Lahit.

Abstract

Relics, in which there exists a small part of a cross or anything important for the Christian belief, have been widely used during Byzantium Empire. Relics may either be made of metals used for the necklace or stone or marble. They have been made either in the form of natural objects as lamp, tree, book or in the shape of head, finger, hand and foot. In this study, we aim at presenting the relics with the shape of cross made of metal or sarcophagus in Giresun Museum. These relics on which no scientific study has been carried out, have been measured and defined. These relics have also been photographed and the decorations and figures on them been defined. These relics were also be compared to other samples and their dates had been tried to be determined. The relics in Giresun Museum have been examined in detail regarding the materials used and the technical features.

Keywords: Relics, Byzantium, Christian, Cross, Sarcophagus.

Rölik; Hıristiyanlıkta Hazreti İsa, Martir olarak adlandırılan din şehitleri ve aziz unvanı verilen hayatlarını dinine adanmış kutsal kişilerden arta kalan eşya parçaları.

Röliker; Kutsal kişilere ait röliklerin içine konması amacıyla yapılmış çeşitli formlardaki objelerin genel adı. Arkeolojik buluntular, rölik kültürünün Antik Dönem'de ve Yahudilerde de kullanıldığını göstermektedir. Hıristiyan öğretilerinde önemli bir yere sahip rölik kültüründe ilk sırayı İsa'nın rölikleri alır. İsa Mezarında dirildiği için ondan geriye kalan asıl rölik yoktur. Ancak yaşamı sırasında kullandığı eşyalar, ona ölüm anına kadar temas eden her nesne birer röliktir. İsa'dan sonra en önemli rölikler martirlere ait olan röliklerdir. Çünkü onlar,

* Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. (Bu Makale 25-27 EKİM 2013 tarihinde düzenlenen "Geçmişten Günümüze Giresun'da Dinî ve Kültürel Hayat Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.)

İsa'nın tüm insanlık için kurban edilmesi gibi, inançları uğruna kurban edilmiş, şehit olmuşlardır (Aydın, 2009:63-82).

Rölikerler malzeme ve form olarak çeşitlilik göstermektedirler. Lahit formunda imal edilen rölikerlerin malzemesi genelde mermerdir. Ustalar, mermer rölikerin imalatında çoğunlukla beyaz çeşidini tercih etmişlerdir. Mermerden sonra kalker ve bazaltla birlikte gri, kahverengi, sarı ve siyah renklerde olmak üzere farklı renkte taşlardan da lahit biçimli rölikerler yapılmıştır. Bazalt ve kireç taşı kullanımı daha çok Akdeniz Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu kökenli rölikerlerde kullanılmıştır (Aydın, 2008:65-74). Haç biçimli rölikerler, ağırlıklı olarak bronz olmak üzere gümüş ve altından yapılmış boyuna asılmak suretiyle kullanılmıştır. Bizans döneminde çok sık kullanılmış olan haç biçimli metal rölikerlerde Yunan, Latin, Malta, Bizans vb. şekillerde haçın değişik tipleri kullanılmıştır.

Boyuna asılarak kullanılan haç rölikerler; iki parçadan oluşan küçük bir kilit sistemiyle birbiriyle birleşen haç biçimli küçük kutucuklardır (Köroğlu, 2010: s.21-45). 3. özellikle 9. yy. dan başlayarak lamba, ağaç, kitap gibi doğada var olan ya da rölikerin şekline göre yapılan baş, parmak, el ve ayak biçiminde de rölikerler yapılmıştır (Aydın, 2006:127-142).

Lahit biçimli rölikerlerde gövde ve kapakta olmak üzere haç motifleri, bitkisel bezeme, geometrik bezeme ve figürlü kompozisyonlar ağırlıkta kullanılmıştır. Bunların yanında sade örneklerde görülmektedir. Figürlü bezemeye sahip olan rölikerlerin sayısı azdır (Aydın, 2008: 65-74).

Ortodoks Hıristiyan inancında önemli bir yer tutan haç rölikerlerin süslemelerinde şekil ve semboller önemli bir yer tutmaktadır. Genellikle ön yüzlerinde çarmıhta İsa, arka yüzde ise orans duruşunda Meryem ya da bir aziz/azize tasvir edilmiştir. Şayet betimlenen Meryem ise haçı oluşturan kolların uç taraflarında dört baş melek, azizler veya dört İncil yazarının figürü ya da sembolleri bulunur. İsa tasvirli haçlarda bazen İsa'nın sağında Meryem, solunda da Vaftizci Yahya betimlenerek Deisis (son yargılama günü Meryem ve Vaftizci Yahya'nın insanlık adına bağışlanma dilemeleri) kompozisyonu oluşturulmuştur. Çarmıhtaki İsa tasvirlerinde ise haç kollarında Meryem ve İncil yazarı Yahya gösterilmiştir. İsa onları birbirlerine emanet etmektedir. Yine kutsal figürlerin çevresindeki boşluklarda küçük haçlar, monogramlar, kutsal kitaptan alıntılar veya adak yazıtları da bulunmaktadır (Köroğlu, 2010: s.21-45).

Lahit biçimli rölikerler ister taştan ister mermerden yapılmış olsun kapakları gövdeye metal kenetlerle bağlanmaktaydı. Böylelikle rölikerlerin içerisinden rölikerin alınması ve zarar görmesi engellenmiştir. Lahit biçimli rölikerler kilise ve şapelde genellikle martir ve azizlere ait olduğu var sayılan bema bölümünde altın altındaki bir hücre ya da özel düzenlenmiş özel odalarda korunurdu (Koch, 2007:128). Altar dışındaki rölikerlerin yerleştirildikleri başka bir yer de duvarlarda bulunan nişlerdir (Eyice, 1978:27-38). Niş içinde röliker ya da röliker içeren benzer kutuların varlığı 4. yy. dan beri bilinmektedir (Aydın, 2009: ss. 63-82).

Çeşitli metallere yapılmış olan haç biçimli rölikerler, özellikle Bizans Dönemi'nde çok sık kullanıldığından adeta gündelik hayatın bir parçası olmuştur. Orta Bizans Dönemi'nde fabrikasyon olarak ve genellikle döküm tekniği ile üretilmiş olan rölikerler geniş coğrafyadaki Bizans merkezlerine yayılmıştır (Köroğlu, 2010: ss.21-45). Haç rölikerler, boyuna asılarak kullanılmalarından dolayı yayılım alanı geniş olmuştur. Bu yüzden farklı coğrafya ve çeşitli mekânlarda (dini, sivil, askeri vd.) karşımıza çıkmaktadır.

KATALOG

1. Kat. No. 1: Lahit Biçimli Röliker (Resim:1-5).

Env. No: 396/ 32.1.2002

Müze Geliş Tarihi: 31.05. 2002

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Ölçüleri: Uz. 14 cm. Gen. 10 cm. Yü. 11 cm. Der. 5.5 cm

Tanıtım: Beyaz mermerden yapılmış röliker gövdesinin uzun yüzlerinde ve dar yüzlerinin birinde kabartma tekniğinde yapılmış süslemeler mevcuttur. Uzun yüzlerde merkezde birer Latin haçı bulunmaktadır. Latin haçının her iki yanında birer palmet motifi işlenmiştir. Her iki yüzdeki süslemeler birbirinin tekrarı gibidir. Rölikerin beşik çatı formunda bir kapağı bulunmaktadır. Kapak ve gövdedeki kenet yerleri sağlam durumdadır. Röliker kapağının dar yüzlerinden birinde gövde de olduğu gibi kabartma bir Latin haçı yer almaktadır. Haç genel görüntüsüyle gövdedeki haçlarla uyumludur. Kapakta kısa yüzdeki haç dışında başka herhangi bir süsleme yoktur.

2. Kat. No. 2: Lahit Biçimli Röliker (Resim:6-10).

Env. No: 397/ 32.2.2002

Müze Geliş Tarihi: 31.05. 2001

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Ölçüleri: Uz. 12 cm. Gen. 7 cm. Yük. 11.cm. Der. 3.5 cm

Tanıtım: Kireç taşından yapılmış rölikerin gövdesinde ve kapak kısmında herhangi bir süsleme unsuru yoktur. Kapaklı olarak günümüze ulaşan rölikerin kenet yerleri sağlamdır. Çatı forumlulu kapak ve gövde kısmında zamanın getirdiği aşınmalar söz konusudur. Aşınmada kalker malzemenin de payı büyüktür. Rölikerin dar yüzlerinden birinde kazıma tekniğiyle yapıldığı anlaşılan bir haç motifinin izleri seçilebilmektedir. Haçın üst kısmı tamamıyla tahrip olmuşken, diğer üç kolu belli belirsiz seçilmektedir.

3. Kat. No. 3: Haç Röliker (Resim:11-12).

Env. No: 135/ 13.82.92

Müze Geliş Tarihi: 23.04.1992

Müze Geliş Şekli: Bakanlık oluru ile Sinop Müzesi'nden nakil

Ölçüleri: Uz. 8.5cm. Gen. 5.4 cm.

Tanıtım: iki kapağı ile birlikte bütün olarak günümüze ulaşan haç rölikerin üst kısmındaki iki parçayı birbirine bağlayan kenet yerleri sağlamken, boyuna asılacak kısım kırılmış durumdadır. rölikerin her iki yüzünde de figürlü süslemeye yer verilmiştir. Ön yüzde kabartma tekniği ile işlenmiş çarımhta İsa figürü bulunmaktadır. Arka yüzde ise orans vaziyette Meryem betimlemesi görülmektedir. Haç kollarının uçlarında ise yuvarlaklar içinde dört baş melek ya da dört İncil yazarı bulunmaktadır. Rölikerde kanserleşme başladığından figür ve detaylar tam anlamıyla tespit edilememektedir.

4. Kat. No. 4: Haç Röliker (Resim:13-14).

Env. No: 544/ 41.3.1997

Müze Geliş Tarihi: Kayıtlı Değil

Müze Geliş Şekli: Hibe

Ölçüleri: Uz. 7.2cm. Gen. 4.5 cm.

Tanıtım: bir bütün olarak günümüze ulaşan bronz rölikerin üstünde ve alt tarafında bulunan kenet yerleri sağlamdır. Yine üst tarafta kenet yerine bağlı olarak bulunan ve boyuna asılmak için yapılmış olan delikli metal parça bulunmaktadır. Yunan Haçı biçimindeki rölikerin ön ve arka yüzü geometrik süslemelidir. Ön yüzde merkezde iç içe geçmiş dairelerin oluşturduğu dört geometrik süsleme yer almaktadır. Haçın üç kolunda ise bir bordür içerisinde dörder iç içe geçmiş daireye yer verilmişken sağ kolunda bu sayı üçtür. Rölikerin arka yüzünde de haçın üç kolunda kazıma tekniği ile yapılan bordür içerisinde üç dairesel süsleme yer alırken, haçın sağ kolunda bu sayı ikidir. Arka yüzde bir tanesi merkezde olmak üzere dört kolda derin yuvaları olan beş yuvarlak çukurlar bulunmaktadır. Bu çukurlara renkli cam veya değerli taşlardan yapılmış boncuklar yerleştirilmiş olmalıydı.

5. Kat. No. 5: Haç Röliker (Resim:15-16).

Env. No: 133/ 13.82.92

Müze Geliş Tarihi: 23.04.1992

Müze Geliş Şekli: Bakanlık oluru ile Sinop Müzesi'nden nakil
Ölçüleri: Uz. 7.3 cm. Gen. 5.2 cm.

Tanıtım: günümüze sadece bir kapağı ulaşan haç röliker bronzdan yapılmıştır. Haçın üstünde ve alt tarafında iki kapağı birleştiren kenetlerin sadece izleri seçilebilmektedir. Yunan Haçı biçimli Röliker kapağının üstünde kazıma tekniği ile yapılmış figürler bulunmaktadır. Merkezde üzerinde orans vaziyette bir aziz tasvir edilmiştir. Haçın diğer iki yan kollarında başlarında haleleriyle iki aziz daha işlenmiştir. Figürler işleniş şekli ve zamanın verdiği tahribatla tam olarak tanımlanamıyor.

6. Kat. No. 6: Haç Röliker (Resim:17-18).

Env. No: 401/ 32.6.2002

Müze Geliş Tarihi:13.11.2001

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Ölçüleri: Uz. 8.5cm. Gen. 6.0 cm.

Tanıtım: bronzdan yapılmış olan haç rölikerin günümüzde sadece bir kapağı mevcuttur. Röliker kapağının üst ve alt tarafında kenet parçaları bulunmaktadır. Kapağın üzerinde Yunan Haçı biçimli haçın merkezinde orans vaziyette bir aziz figürü bulunmaktadır. Figürün baş tarafında iki-üç harfi seçilebilen bir yazıt bulunmaktadır. Yazıt pek net değil, anlaşıldığı kadarıyla bu figür Aziz Gregorius olmalı. Başı haleli azizin üzerinde baklava desenli bir giysi bulunmaktadır. Haçın dört kolundan üçünde bir bordür içerisinde elbiseyle aynı desende baklava dilimleri yer alırken, haçın sol kolundaki bordür içerisinde dairesel motifli süslemelere yer verilmiştir.

DEĞERLENDİRME

Giresun Müzesi'nde 2013 yılı içerisinde yaptığımız çalışmada altı adet röliker tespit edilmiştir. Bunlardan iki tanesi lahit biçimli, dört tanesi ise haç biçimli rölikerlerdir. Lahit biçimli rölikerlerden 1 no'lu röliker mermerden, 2 nolu röliker ise kireç taşından yapılmıştır. Haç biçimli rölikerlerin ise tamamı bronzdur. Lahit biçimli her iki röliker de beşik çatı formunda birer kapakla örtülüdür. 1 no'lu lahit biçimli mermer röliker, kareye yakın, diğeri ise dikdörtgene yakın bir gövdeye sahiptir. Lahit biçimli rölikerler boyutları açısından değerlendirildiğinde kilise içerisinde bir oda da, atlar altında veya niş içerisinde yer alması olabileceği düşünülür. 1 no'lu lahit biçimli rölikerin dar yüzlerinden birinde ve kapak dar yüzlerinden birinde kabartma tekniğinde yapılmış bir Latin Haçı bulunur. Yine 1 no'lu lahit biçimli rölikerin uzun ön ve arka yüzünde kabartma tekniği ile yapılmış iki palmet arasında bir haç motifi bulunmaktadır. Kireç taşından yapılmış 2 no'lu lahit biçimli röliker ise sadedir. Yalnızca dar yüzlerinden birinde kazıma tekniği ile yapılmış bir haçın varlığı belirli belirsiz seçilmektedir.

Genel olarak Adana ve İstanbul Arkeoloji müzelerindeki örneklerde de görüldüğü gibi bitkisel ve zaman zaman da yaprakların üzerinde birer Latin Haçı da görülebilen örneklerden yola çıkarak lahit biçimli 1 no'lu rölikerin 5-6 yy.a tarihlenebileceği olasıdır. Yine Türkiye müzelerinde bulunan hiçbir bezeme ögesine sahip olmayan, ya da sadece yazıtlı olan (Aydın, 2008: ss. 65-74) lahit biçimli rölikerlerden yola çıkarak 2 no'lu lahit biçimli rölikerin de 5-6 yy.da yapıldığını söylemek olasıdır.

Giresun Müzesi'ndeki çalışmamız kapsamında bulunan diğer örnekler ise dört adet haç biçimli bronz rölikerdir. Haç biçimli bronz rölikerlerden 3 ve 4 no'lu rölikerler, iki kapağı ile birlikte bir bütün halindeyken, 5 ve 6 no'lu haç biçimli rölikerlerin sadece bir kapağı günümüze ulaşmıştır. Haç biçimli rölikerlerden 3,5,6 no'lu rölikerler figürlü bezemeye sahipken, 4 no'lu röliker geometrik süslemelidir. Bütün halde günümüze ulaşan haç biçimli rölikerlerden 3 no'lu rölikerin ön yüzünde çarmıha gerilmiş İsa, arka yüzünde ise Meryem tasvir edilmiştir. Kabartma olarak işlenen bu kompozisyon ve rölikerin genel özellikleri Mersin Yumuk Tepe (Koroğlu,2004:103-132-Koroğlu,2002: 515-535-Koroğlu,2009: 515-528), Amorium (Lightfoot-Koçyiğit-Yaman,2006:271-294) kazılarında ele geçen benzer örnekleriyle uyumludur. Bu benzer

örnekleriyle birlikte değerlendirildiğinde de 3 no'lu haç rölikerin 9-11 yy. ları arasında tarihlendirilmesi olasıdır. Yine bütün olarak günümüze ulaşmış olan 4 no'lu haç biçimli röliker, ön ve arka yüzündeki geometrik süslemeleriyle Yumuktepe (Koroğlu, 2002:515-535-2004: 103-132-2009: 515-528-2010: 21-45 vd.) kazılarında ele geçen ve Adana Arkeoloji Müzesi'nde bulunan aynı süsleme tipindeki haç biçimli rölikerlerle büyük benzerlik içindedir. Röliker süsleme ve genel özellikleriyle 7-11 yy. aralığını işaret etmektedir. Sadece bir kapağı elimizde olan 5 no'lu haç biçimli röliker üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış orans duruştaki aziz figürüyle 10-12 yy. aralığını göstermektedir. Rölikerin benzer örneklerini Yumuktepe (Koroğlu, 2002:515-535-2004: 103-132-2009: 515-528-2010: 21-45 vd.), Demre Aziz Nikolas kazısı buluntuları (Ötügen, 1998: 541-566-2000:345-358-2006:157-174) ve Adana Arkeoloji Müzesi envanterine kayıtlı haç biçimli rölikerlerde görmek mümkündür. 6 no'lu haç biçimli röliker kapağında ise kazıma tekniğinde yapılmış orans vaziyette bir aziz betimlemesi bulunmaktadır. 9-10 yy. arasında tarihlenebilecek haç rölikerin benzer örnekleri Yumuktepe kazıları(Koroğlu, 2002:515-535-2004: 103-132-2009: 515-528-2010: 21-45 vd.) buluntuları ve Türkiye'nin çeşitli müzelerinde görmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- AYDIN, Ayşe (2006). "Kahramanmaraş, Malatya ve Taşucu Amfora Müzesindeki Rölikerler" *AST*, 24, C.I, Çanakkale, ss. 127-142.
- AYDIN, Ayşe(2008). "Türkiye Müzelerinde Bulunan Lahit Formundaki Rölikerler" *AST*, 26, C.I, Ankara, ss. 65-74.
- AYDIN, Ayşe (2009). "Hristiyan Dinindeki Martir-Aziz ve Rölik Kültürünün Kilikya-Isaurya Bölgesi Hristiyanlığına Yansımaları", *Olba XVII*, ss. 63-82.
- KÖROĞLU, Gülgün "Yumuktepe Kazılarında Ortaçağ Takıları" *Arkeoldea VIII*, Bursa, ss. 21-45.
- EYİCE, Semavi (1978). "Rölik Muhafazaları Hakkında Bir Kitap ve Münasebetle Anadolu'dan Bazı Rölik Mahfazaları", *Sanat Tarihi Yıllığı* 8, İstanbul, s.27-38.
- KOCH, Guntram (2007), *Erken Hristiyan Sanatı* (Çev. Ayşe Aydın), İstanbul.
- KÖROĞLU, Gülgün (2002). "Yumuktepe Höyüğü Kazısından Küçük Buluntular" *VI Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, (Ed. M. Denктаş-Y. Özbek-A. Sağıroğlu Arslan), Kayseri, ss. 515-535.
- KÖROĞLU, Gülgün (2004). "Yumuktepe in the Middle Ages", *Mersin-Yumuktepe: A Reappraisal*, Ed. I. Caneva-V.Sevin, *Dipartimento di Beni Culturali Università degli Studi*, Lecce, ss.103-132.
- KÖROĞLU, Gülgün (2009). Mersin Yumuktepe Höyüğü'nde 2005 yılı Ortaçağ Kazı Çalışmaları" *X. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof.Dr. H. Örcün Barışta'ya Armağan*, Ankara, ss.515-528.
- LIGHTFOOT, Chris – Koçyiğit, Oğuz – Yaman, Hüseyin (2006). "Amorium Kazısı 2005", *KST*, 28, C.I, Çanakkale, ss.271-294.
- ÖTÜKEN, Yıldız (1998). "1996 Yılı Demre Aziz Nikolas Kilisesi Kazısı" (Maden Buluntular Meryem Acara), *KST*, XIX, C.II, Ankara, ss. 541-566
- ÖTÜKEN, Yıldız (2000). "1996 Yılı Demre-Mıyra Aziz Nikolas Kilisesi Kazısı" (*Seramik ve Maden Buluntular Meryem Acara*), *KST*, 22, C.II, İzmir, ss.345-358
- ÖTÜKEN, Yıldız (2006). "2005 Yılı Aziz Nikolas Kilisesi Kazısı", (Madenler Vera Bulgurlu), *KST*, 28, C.II, Çanakkale, ss.157-174.

TEŞEKKÜR

Giresun Müzesinde çalışmamıza izin veren ve her türlü desteği sağlayan müze müdürü Hulusi GÜLEÇ'e, ve müze uzmanlarına teşekkür ederim. Ayrıca Haç rölikerlerin tarihlendirmesinde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Gülgün KÖROĞLU'na teşekkür ederim.

RESİMLER

Resim 1: 1 No'lu Lahit Biçimli Röliker Ön Yüz

Resim 4: 1 No'lu Lahit Biçimli Röliker Kısa Yüz

Resim 3: 1 No'lu Lahit Biçimli Röliker Kısa Yüz

Resim 5: 1 No'lu Lahit Biçimli Röliker Genel

Resim 2: 1 No'lu Lahit Biçimli Röliker Ön Yüz

Resim 6: 2 No'lu Lahit Biçimli Röliker Ön Yüz

Resim 8: 2 No'lu Lahit Biçimli Röliker Kısa Yüz

Resim 9: 2 No'lu Lahit Biçimli Röliker Kısa Yüz

Resim 7: 2 No'lu Lahit Biçimli Röliker Ön Yüz

Resim 10: 2 No'lu Lahit Biçimli Röliker Genel

Resim 11-12: 3 No'lu Haç Röliker Ön ve Arka yüz

Resim 13-14: 4 No'lu Haç Röliker Ön ve Arka yüz

Resim 15-16: 5 No'lu Haç Röliker Ön ve Arka yüz

Resim 17-18: 6 No'lu Haç Röliker Ön ve Arka yüz